

Fondateur :
Avedis Alexanian
Հիմնադիր՝
Անտոն Ալիքսանյան

ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՐԿԼԵԶՈՒ ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ • 50-ՐԴ ՏԱՐԻ • ՆՈՐ ՇԱՐԲ ԹԻՒ 469 – ՇԱԲԱԹ, 9 ՄԱՅԻՍ 2009

Grand prometteur, petit donneur

(PROVERBE FRANÇAIS)

Le président des États-Unis n'a donc pas respecté sa promesse. Il n'a pas eu le courage de prononcer le mot génocide – le seul porteur d'un réel sens politique, juridique et légal – comme il s'y était engagé à de multiples reprises avant son élection. En toute lâcheté, espérant atténuer la colère de la Turquie, il a choisi l'expression arménienne « **Medz Yeghern** » (grande catastrophe, qui n'a rien à voir avec un génocide), se permettant même d'ajouter qu'il avait « **affirmé sans relâche sa propre position sur ce qui s'est passé en 1915** » et que « **son opinion sur cette Histoire n'a pas changé** », avant d'évoquer avec empressement les prétendus « efforts de réconciliation » et la feuille de doute, pardon ! la feuille de route signée, quelle coïncidence, à quelques jours du 24 avril par la Turquie et l'Arménie. Sous le regard ému et avec la bénédiction du Quai d'Orsay.

Cyniques à souhait, les autorités turques ont, par le canal de leur ministère des Affaires étrangères, estimé « *inacceptables* », certaines parties du discours de Barack Obama, déplorant qu'il ne mentionne pas « les centaines de milliers de Turcs » – rien que ça – tués dans les combats entre Turcs et Arméniens à cette époque, en concluant que « le jugement doit être laissé aux historiens ». Ben voyons !

Copains d'abord...

Sur la question du génocide des Arméniens, l'homme Obama a commis la faute politique de laisser croire qu'il était apte à créer l'événement. Il s'est révélé sans consistance, à l'image de ses piètres prédécesseurs, assis sur les cadavres de nos martyrs. La colère et le dégoût ressentis aujourd'hui par le peuple arménien sont à la mesure de l'espérance suscitée par l'engagement de celui qui prétend encore incarner sans vergogne la plus grande puissance au monde. L'impuissance devrions-nous dire plus exactement, de celui qui cède devant le diktat de son « allié stratégique » lequel ouvre largement son espace aux avions américains dans les ingagnables guerres d'Irak et d'Afghanistan, où sont engloutis depuis des années des milliers de milliards de dollars des contribuables américains et de ceux des pays membres de l'OTAN.

Après Obama, plus jamais un président américain ne sera pris au sérieux. Pour les Arméniens, celui qui qualifiait il y a encore peu les massacres de 1915 de faits « **indéniables avérés par une documentation abondante et une masse de preuves historiques** » s'est discrédité, politiquement et moralement. La Turquie peut tranquillement poursuivre sa politique négationniste, porter atteinte aux libertés élémentaires en matière de droits de l'homme, emprisonner ses opposants. Quant aux fascistes turcs, ils ont la voie libre pour mener leurs basses œuvres.

Réaction en Arménie du parti FRA Dachnagsoutioum qui, estimant que l'Arménie a subi une sévère défaite diplomatique, a demandé au gouvernement arménien de rompre les pourparlers avec la Turquie. Puis il a annoncé, lundi 27 avril, sa décision de quitter le gouvernement de coalition, invoquant « des désaccords insurmontables fondamentaux » avec le président Serge Sarkissian, notamment sa politique jugée trop conciliante à l'égard de la Turquie. Les trois ministres de la FRA ont remis leur

démission au Premier ministre Tigran Sarkissian. D'autres défections sont à craindre.

Aux États-Unis, le responsable de l'influente Assemblée Arménienne d'Amérique (AAA), a estimé que la crédibilité des États-Unis se trouvait diminuée et que Barack Obama, en manquant à sa parole, a « inutilement retardé la reconnaissance du génocide des Arméniens ».

Quant à la déclaration commune, ou feuille de route, elle ne fait apparaître que des banalités dignes d'un compte rendu politique à la manière de Coluche : les deux pays « **se sont accordés sur un cadre global et mutuellement satisfaisant en vue de normaliser leurs relations** », qu'ils « **ont fait des progrès tangibles et sont arrivés à une compréhension mutuelle** ». Reste à voir sur quels résultats concrets débouchera cette subite compréhension mutuelle entre Ankara et Yerevan. Et comme le dit très justement la Présidente de la Fédération Euro-arménienne, ces manipulations ne changent rien à l'essentiel : **l'Etat turc reste politiquement et pénalement responsable du génocide face au peuple arménien.**

Quant à la question du statut du Karabagh, silence total, l'attente est de rigueur. Espérons que le règlement du conflit ne passera pas par Ankara, ce qui serait le comble.

Un coup de vice qu'Obama n'avait peut-être pas prévu : le remplacement tout récent, d'Ali Babacan, le ministre des Affaires étrangères turc par un proche conseiller d'Erdogan.

« **Il n'y a pas de prescription pour les crimes contre l'humanité, ni dans les souvenirs des gens, ni dans l'Histoire. [...] Il s'agit de rétablir la justice historique** », « **L'Arménie va continuer à militer pour une reconnaissance internationale du génocide** », a déclaré le président arménien dans un communiqué. Sans doute, mais il y a comme un malaise. Le verbe manque de vigueur, la détermination marque des hésitations, le propos peine à convaincre. Sommes-nous arrivés au point de rupture entre le pouvoir et le peuple, entre le gouvernement d'Arménie et la diaspora excédée de ces inlassables conciliabules dont il est le grand absent. Des relations diplomatiques normales avec Ankara sont-elles concevables sans reconnaissance du génocide ? Évidemment non. Inacceptables, comme on dit à Ankara.

Les discours lénifiants de certains « responsables » de notre communauté ont fait long feu. Nous avons perdu trop de temps. Mais ce nouveau coup porté à la reconnaissance du génocide ne doit en rien entamer notre volonté, bien au contraire. Dans ce moment crucial où la Turquie mène avec d'énormes moyens financiers une bataille diplomatique tous azimuts pour tenter d'échapper à ses responsabilités, il nous commande de repenser nos méthodes d'action en diaspora et à faire preuve de la plus grande cohésion.

Gérard Varoujan Dédéyan ◀

24 Avril 2-3

Le 24 Avril en France et dans le monde par l'image

5

50-ամեակի սեմին

5

Միայն ինքնորոշման սկզբունքով

8

Արարատի առասպելը

Cinéma 10

Adoration d'Atom Egoyan

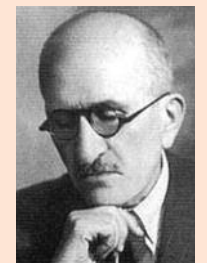
Opéra 10

Naira Abrahamian à Montpellier

Culture 12

Vahan Tekeyan Poète, enseignant, traducteur, militant politique

ACHKHAR A 50 ANS

A l'initiative d'Avedis Alixanian naissait le 7 mai 1960, le journal *Achkhar*. Si le collectif du journal poursuit sa mission d'information sur la vie arménienne dans le monde, c'est à vous, amis lecteurs, à votre fidélité et à votre soutien qu'il le doit. Soyez-en remerciés.

24

avril en France...

Paris

Décines

Strasbourg

Toulon

Alfortville

Lyon

Valence

Sarcelles

M. et Mme Tadjian, membres de l'UCFAF, déposent au nom du CCAF une couronne de fleurs en hommage aux Assyro-Chaldéens assassinés dans l'empire Ottoman par le gouvernement Jeunes-Turcs

Nice

Meyzieu

Chasse-sur-Rhône

Vaulx-en-Verin

Ce monument est dédié au peuple français qui a reconnu le 29 janvier 2001 le génocide de 1 500 000 Arméniens perpétré par le gouvernement jeune-turc de 1915 à 1920. A la mémoire des victimes de tous les génocides et crimes contre l'humanité et des combattants arméniens morts pour la France et la Liberté.

et dans le monde

Arménie

Moscou

New York

Chicago

Londres

Jérusalem

La section des Droits de l'Homme d'Istanbul a commémoré pour la première fois et publiquement le génocide des Arméniens.

Téhéran

Passage à tabac, en prison, de Vahagn CHAKHALYAN, leader des Arméniens de Samtskhe-Javakheti

Déclaration des avocats de Vahagn Chakhalyan
Le 25 avril 2009

Le jeudi 16 avril 2009, aux environs de 13h00, notre client, le militant politique arménien Vahagn Chakhalyan, actuellement détenu à la prison n° 8 de Tbilissi, a été sorti de sa cellule et roué de coup par le personnel pénitentiaire.

Ce tabassage en règle est la réponse des autorités géorgiennes à la vague de mécontentement provoquée par le verdict injuste contre Vahagn Chakhalyan et en particulier la manifestation de protestation qui a eu lieu le mardi 14 avril contre l'ambassade de Géorgie à Paris.

Nous condamnons fermement cet acte atroce commis contre notre client et nous demandons à l'Ombudsman de Géorgie, ainsi qu'aux organisations internationales des droits de l'homme contre la torture et les mauvais traitements de prendre les mesures nécessaires pour empêcher que ne se renouvellent ces persécutions physiques contre Vahagn Chakhalyan.

Nous lançons également un appel au Comité International de la Croix-Rouge pour qu'il visite Vahagn Chakhalyan en prison afin qu'il évalue son état de santé.

Me Patrick Arapian (France), Me Stepan Voskanyan (Arménie), Me Zurab Rostishvili (Géorgie)

Contact : Ghazarian Armen
Tél. France : + 336 66 907 061
Tél. Arménie : + 374 94 796 621
Tél. Géorgie : + 995 91 295 681
E-mail : contact@yerkir.eu

Le 1er mai de l'opposition arménienne

Devant ses partisans rassemblés à l'occasion du 1er mai, l'ex-président et aujourd'hui leader incontesté de l'opposition Levon Ter-Petrossian a lancé une attaque en règle de la politique de rapprochement avec la Turquie. Il a accusé Serge Sarkissian de brader le génocide arménien pour se gagner les faveurs de l'opinion internationale en acceptant la constitution d'une commission universitaire pour débattre de la véracité des crimes de 1915. Il a accusé le président de solder le Karabagh. Les critiques ont également porté sur la gestion de la crise économique, les élections municipales du 31 mai à Yerevan et l'incarcération de membres de l'opposition. Pour Levon Ter-Petrossian, la Turquie n'établira pas de relations diplomatiques et n'ouvrira sa frontière avec l'Arménie qu'après la résolution du conflit du Karabakh. Elle a trompé Yerevan et Washington en faisant croire qu'elle était sur le point de lever le blocus de l'Arménie afin de dissuader Barack Obama d'user du mot génocide pour évoquer les massacres de 1915 lors de son discours du 24 avril.

« La Turquie a atteint son but, l'Arménie n'a rien obtenu et la Diaspora est à nouveau déçue » a ajouté Ter-Petrossian. « *Pouvons-nous accuser la Turquie et les Etats-Unis d'hypocrisie ? Non. La Turquie a fait preuve d'ingéniosité diplomatique, le président américain a agi comme n'importe quel chef responsable agirait en pareille situation. Seules sont à blâmer, ce sont les autorités de l'Arménie des onze dernières années.* »

Mais Levon Ter-Petrossian a aussi attaqué sans les nommer « certains responsables nationaux de la Diaspora » qui, pendant des années, l'ont diffamé et vanté le duo Kotcharian-Sarkissian pour avoir fait du génocide un objet de transaction. L'ex-président continue de croire que le gouvernement d'Arménie doit laisser la question de la reconnaissance internationale du génocide à la Diaspora.

Enfin, il a justifié sa décision de se présenter au poste de maire de la capitale arménienne et a vivement recommandé à ses partisans de participer à la campagne électorale et invité les autorités à assurer des élections libres et justes.

COMMUNICATION du DIOCESE DE L'ÉGLISE
APOSTOLIQUE ARMÉNIENNE DE FRANCE

Convocation de l'Assemblée des Délégués
Diocésains **le samedi 16 mai à Nice**,
Complexe Barsamian 281 bd de la Madeleine
pour la Session Ordinaire de 10h30 jusqu'à 15h30
pour la Session Extraordinaire de 15h40 à 16h30

Arménie- Russie Sarkissian sur la corde raide

Visite à Moscou le 23 avril du président arménien Serge Sarkissian. Son entretien avec Dmitri Medvedev a duré plus de deux heures avec, au menu, la question du règlement du conflit du Karabagh, l'assistance financière de la Fédération de Russie à l'Arménie et les problèmes régionaux dont les éventuelles relations diplomatiques avec la Turquie. Mais c'est surtout le premier point qui importait pour le leader russe : savoir si l'Arménie est disposée à participer en juin au sommet arméno-azéri pour l'adoption d'une formule de règlement transitoire du problème du Karabagh proposée par le Groupe de Minsk.

Celle-ci stipule que la définition du statut doit être précédée par le retrait des forces arméniennes des six régions qu'elles contrôlent en Azerbaïdjan, et par le retour dans l'enclave de tous les réfugiés azéris qui ont fui ce territoire pendant les hostilités des années 1990. Solution applaudie des deux mains par Ilham Aliiev mais difficilement acceptable pour l'Arménie car la disparition de cette zone tampon fragiliserait la sécurité du Karabagh. D'où le dilemme pour le président arménien : ne pas décevoir l'allié et protecteur russe au moment où ce dernier a renoué ses liens avec Bakou auquel il a promis de l'armement, ne pas provoquer la colère du peuple arménien qui accepterait mal les concessions territoriales. On le voit, sa marge de manœuvre est réduite.

**Toutes les assurances dont vous
avez besoin !**

Service commercial :	Administratif :
13, rue Lamartine 7 5 0 0 9 P A R I S Tél. : 01 42 82 01 41 Fax. : 01 40 16 93 47	27, rue Buffault 7 5 0 0 9 P A R I S Tél. : 01 42 82 01 41 Fax. : 01 40 16 93 47
cbt.terziyan@wanadoo.fr	R.C.S. PARIS B45 141 773

COMMISSION MÉDIA ET COMMUNICATION DE
L'ÉGLISE APOSTOLIQUE ARMÉNIENNE DE FRANCE
15, rue Jean Goujon, 75008 Paris

COMMUNIQUÉ

De nombreux fidèles de l'Église apostolique arménienne s'interrogent légitimement sur la place que doit occuper leur Église dans l'émission dominicale *Foi et tradition des chrétiens orientaux*, diffusée par France 2. Cette émission, ouverte d'une part aux Églises catholiques orientales, d'autre part aux Églises orientales orthodoxes dites non-chalcédoniennes, dont l'Église apostolique arménienne fait partie, est amenée en effet à se renouveler avec le départ de son actuel producteur.

La Commission média et communication de l'Église apostolique arménienne a pris contact avec les différentes autorités compétentes en vue de faire valoir les droits que la loi lui accorde en la matière, aux termes du décret du 16 septembre 1994 et de la loi du 5 mars 2009 sur l'audiovisuel public. Ces textes stipulent que les émissions à caractère religieux consacrées aux principaux cultes pratiqués en France sont réalisées sous la responsabilité des représentants désignés par les hiérarchies respectives de ces cultes, après avis du ministère concerné. Sans préjudice des dispositions transitoires envisagées ou des candidatures qu'avanceront de leur côté les hiérarchies des Églises catholiques orientales, il revient par conséquent à l'Église apostolique arménienne de désigner le producteur sous la responsabilité duquel elle souhaite voir désormais présentées sa spiritualité, sa doctrine et sa tradition, ainsi que celles des Églises orthodoxes syriaque, copte, éthiopienne et érythréenne qu'elle-même représente en vertu du protocole du 14 octobre 2008 portant création du Conseil des Églises orthodoxes orientales de France.

Loin d'altérer l'unité de l'émission *Foi et traditions des chrétiens orientaux*, à laquelle doit rester affecté un réalisateur unique, ce principe l'enrichit au contraire de la double collaboration de producteurs désignés par chacune des familles religieuses qu'elle regroupe. La Commission ne doute pas que le Bureau central des cultes, de même que la Direction des émissions religieuses de France 2 et le Comité de pilotage de l'émission, apporteront leur soutien à l'application d'un tel principe, qui, en dehors de traduire le droit, rend justice à la spécificité et au poids indéniables dont peuvent se prévaloir, en France, les Églises orthodoxes orientales dans leur ensemble et l'Église apostolique arménienne en particulier.

Paris, le 21 avril 2009

Armavia
Արմավիա

Voyages en Arménie

WEEK END
comprenant l'avion
+ 3 nuits hôtel****

à partir de
460€ TTC

**PARIS - EREVAN
EREVAN - PARIS**

à partir de
325€ TTC

**CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
de 8 et 11 jours**

à partir de
1 540€ TTC

**VOYAGES PERSONNALISÉS
SUR MESURE**

Renseignement et réservation : SABERATOIRS
11 Rue des Pyramides
75001 Paris - Tél 0142615113
armenie@saberatours.fr - www.saberatours.fr

Աշխարհ

50-ԱՄԵԱԿԻ ՍԵՄԻՆ

7 Մայիս 1960-ին լոյս կը տեսնէր «ԱՇՆԱՐՀ» չաբաթաթերթի առաջին թիւը: Ուրեմն արդէն երկու օրէ ի վեր «ԱՇՆԱՐՀ» թեւակոխած է իր հրատարակութեան 50-րդ տարին, իրաւ թէ ո՛չ այլեւս իբր չաբաթաթերթ՝ այլ երկչաբաթաթերթ, եւ մանաւանդ ո՛չ լման հայատառ՝ այլ երկլեզու:

50 տարուան ընթացքին բնականաբար շատ բան փոխուեցաւ միջազգային բեմին վրայ, մարդու կենցաղին եւ մարդկային յարաբերութիւններու կալուածին մէջ, որոնցմէ քանիներ խուսափելի կամ անխուսափելի-օրէն իրենց ուղղակի կամ անուղղակի ազդեցութիւնը գործեցին մեր ազգային համապատկերին վրայ:

Այսուհանդերձ համոզուած կը մնանք, որ ընդհանրապէս չէ փոխուած եւ կարելոր է, որ պէտք չէ փոխուի լուրջ ու պարկեշտ մամուլի առաքելութիւնը եւ զայն բնութագրող հիմնական սկզբունքները: Անհրաժեշտ իրականութիւն է նաեւ, որ հարկ է ուշադրութեամբ պահպանել մամուլի պէսպիսութիւնը: Միակար նուազը հեռու է գրաւիչ ըլլալէ, ան կրնայ միայն ձանձարացուցիչ դառնալ: Այս իմաստով ամէն մէկ թերթ ներդաշնակ համակարգի մը մէկ ձայնը չէ՞ միթէ: Այլ խօսքով՝ կարելի՞ է կաղապարել գաղափարը: Բարեբար արարքի ու դրական գործի ակունքը գաղափարներու ազնիւ ընդհարումը չէ՞ արդեօք: Եւ մամուլը չէ՞ գաղափարի ու կարծիքի արտայայտման լուսագոյն միջոցներէն մին:

Այսօր նուազագոյն պարտականութիւն կը համարենք յարգանքի ու յիշատակի տուրք մատուցանել նախ «ԱՇՆԱՐՀ»-ի հիմնադրին, եւ ապա բոլոր անոնց, որոնք թէ՛ խմբագրական եւ թէ՛ վարչական մարդերու մէջ ջանքերով մեծամասնութեամբ, իսկ վերջին շրջաններուն ալ բոլորովին յօժարակամ եւ առանց դոյզն ակնկալութեան, սատարեցին «ԱՇՆԱՐՀ»-ի անխափան եւ անընդմէջ հրատարակումին: Աւետիս Ալիքսանեան, որուն խմորին տաշտը կարծես եղած էր մամուլը, արդէն իր ծննդավայր Կ. Պոլսոյ մէջ թրծուած էր եւ երիտասարդ օրերէն ծանօթ որպէս խմբագիր եւ մամուլի հրատարակիչ, անհատապէս կամ գործակիցներով. վկայ «Պատկեր»ը, «Աշխատանք»ը, «Նոր Օր»ը, որոնք իրենց դրոշմը դրած են պոլսահայ մամուլի հարուստ պատմութեան վրայ: Ա. Ալիքսանեան հմուտ խմբագրի եւ հրատարակագրի զուգահեռ ունեցաւ նաեւ գրական վաստակ («Անունը Մասիս գրինք», «Երջանկութիւն»): Իր մահէն վերջ «ԱՇՆԱՐՀ»-ի խմբագրի պաշտօնը տարին նախ՝ հիմնադրին գաղափարակից եւ Կ. Պոլսոյ մէջ ապրուած

ՄԻԱՅՆ ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՈՎ

Փրակի մէջ տեղի ունեցած Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի նախագահներու հանդիպումէն առաջ ուշագրաւ տեղաշարժեր սկսան կատարուիլ արցախեան հիմնահարցի լուծման կապակցութեամբ միջազգային հանրութեան մօտեցումներով:

Արդարեւ, ակնյայտ է, որ գերտէրութիւններու եւ ազդեցիկ միջազգային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները յաճախակիօրէն սկսած են խօսիլ արցախեան հիմնահարցի լուծման գործընթացին մէջ ազգերու ինքնորոշման սկզբունքը նկատի առնելու անհրաժեշտութեան մասին:

Հայաստանի նախագահ Սերժ Սարգսեանի Մոսկուա կատարած վերջին այցելութեան ընթացքին այս կարեւոր հարցը՝ արցախեան հիմնահարցի բանակցային գործընթացին միջազգային իրաւունքի բոլոր սկզբունքները յարգելու պահանջի տեսքով տեղ գտաւ Ռուսաստանի նախագահին հետ միասնաբար կատարած մամուլի ասուլիսի ընթացքին արտայայտուած տեսակէտներուն մէջ:

Յատկանշական է նաեւ, որ վերջին շրջանին ծաւալած հայ-թրքական երկխօսութեան ընթացքին Հայաստանն ու Թուրքիան մեծ դժուարութեամբ, այնուամենայնիւ, կրցան տարանջատել հայ-թրքական եւ հայ-ատրպէյ-

դժուար օրերու բախտակիցը՝ որքան պատական ու պարկեշտ Պազու Շամիկեան, յետոյ՝ նուիրումի տիպար Գէորգ Սարեան: Այժմ, նոյն քաղցր լուծին տակ գլուխ դնողները բեռը կը տանին ի յարգանս նախորդներուն եւ նոյնքան ալ ու մանաւանդ ի սէր եւ ի պաշտամունք հայ տիպի ու տառին:

Դարձեալ այսօր, պիտի խուսափինք նման առիթներով միշտ գործածուած, կաղապար դարձած, մաշած կարգախօսքէ, թէ՛ «վրձնակամ ենք», «մեր բոլոր ուժերով պիտի շարունակենք» եւ այլն: Եթէ մարդ միայն հացով չապրիր, մամուլ եւ դպրոց ալ միայն բարի խրատով չեն ապրիր: Կամք ու կորով բաւարար չեն անոնց գոյատեւումը ապահովելու: Եւ ո՞վ պիտի ապահովէ այդ, եթէ ոչ ընթերցողը, բաժանորդը, բարեբարը՝ անհատ կամ կազմակերպութիւն:

Այժմ մեր մտահոգութեան առարկան է հայ մամուլը. ե՛ւ ՀԱՅՅՐԷՆ ՄԱՄՈՒԼԸ առանձնապէս: Վերը մամուլ եւ դպրոց քով քովի նշեցինք: Որովհետեւ դաստիարակել եւ կրթել մամուլի ալ առաքելութիւնն է: Բազմաթիւ են անոնք, որոնք շատ բան կը պարտին մամուլին կրթական ու դաստիարակչական առաքելութեան: Եթէ մեղադրելի է հայ վարժարան փակել, նոյնքան կշտամբելի է հայերէն թերթի մը ձայնը լուսնից:

Այսօրուան առիթով անհրաժեշտ ու պայման է կարգախօս մը՝

«Թող ո՛չ մէկ հայերէն թերթ լուծեան մատնուելու սպառնալիքին տակ գտնուի»:

ՊԵՐՃ ՄԱՍԼԱՔ

ճանական քաղաքական օրակարգերը:

Յստակ է, որ Արցախի հարցի լուծման բարենպաստ հեռանկարներ խոստացող զարգացումներու ընդհանուր դրական միտումը կապուած է Հարաւային Կովկասի մէջ առկայ հայ-թրքական եւ հայ-ատրպէյճանական «թրն-ճուկները» կազմաքանդելու հարցին շուրջ Ռուսաստանի եւ Միացեալ Նահանգներու որոշակի, դերեւս ալ, խիստ նախնական պայմանաւորութեամբութիւններուն հետ:

Անվիճելիօրէն ալ կրնանք ըսել, որ անոնք աւելի կը վերաբերին հայ-թրքական, քան՝ հայ-ատրպէյճանական հակամարտութեան կարգաւորման:

Ներկայ հանգրուանին մէջ, Ռուսաստանի եւ Միացեալ Նահանգներու հովանաւորութեամբ սկիզբ առած հայ-թրքական երկխօսութեան պայմաններուն մէջ, արցախեան հիմնահարցին չկարգաւորուած ըլլալու փաստը դարձած է այդ գործընթացի յետագայ ծաւալման սպառնացող տարածաշրջանային հիմնական «ական»ը: Այսինքն. անտեսել արցախեան հիմնահարցի գոյութիւնը անհնար է, բայց հակասիկ հարցի մը լուծումը ուրիշ հարցի լուծման մէջ ներգրաւելու պարագային, կրնայ տապալել ամբողջ գործընթացը:

Հայ-թրքական յարաբերութիւններու վերջին զարգացումները հրամայաբար կը պահանջեն, որ նոր դիտանկիւնէ նայուի ժամանակին Ատրպէյճանին եւ Հայաստանին ԵԱՀԿ Մինսքի Խումբի կողմէ Մատրիտի մէջ ներկայացուած սկզբունքները՝ անոնք համապատասխանացնելով ոչ թէ արցախեան «ընդհանուր փաթեթ»ի մէկ բաղադրատարրին, այն է՝ ազատագրուած տարածքներու մէկ մասը յանձնել Ատրպէյճանին, այլ միջնորդներու առաջարկած սկզբունքներու ողջ համալիրին:

Եթէ միջնորդ երկիրները յոյս ունին, որ զուգահեռաբար կրնան կարգաւորել հայ-թրքական եւ հայ-ատրպէյճանական յարաբերութիւնները որոշակի, խելամիտ ժամկէտի ընթացքին, ապա ճիշդ այդ նոյն նպատակադրումը պէտք է տարածեն նաեւ Մինսքի Խումբի ներկայացուցած հիմնական սկզբունքներու վերայ: Այս առումով, ազատագրուած տարածքներու մէկ մասին դիմաց՝ յետաձգուող հանրաքուէ:

Պարզ է, որ հայ-թրքական սահմանի բացման եւ Թուրքիոյ տարածաշրջանային դիրքի զօրացման պայմաններուն մէջ Հայաստանի համար ուղղակի անհնար է ազատագրուած տարածքներու նոյնիսկ մէկ մասը վերադարձնել՝ առանց Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակի արագ յստակեցման: Այս պարագային, Ատրպէյճանը ստանալով տարածաշրջան մտած Թուրքիոյ աջակցութիւնը, պատեհ առիթ գտնելով կրնայ հրաժարիլ իր պարտաւորութիւններէն, անգամ ռազմական գործողութիւններու սկսիլ:

ՊԱՐԱՔ ՕՊԱՄԱ «ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ» ԵԶՐԸ ՉՕԳՏԱԳՈՐԾԵՑ

Միացեալ Նահանգներու նախագահ Պարաք Օպամա Հայտց ցեղասպանութեան ոգեկոչման առիթով նախագահական տարեկան ուղերձին մէջ զգուշացաւ «ցեղասպանութիւն» եզրը օգտագործելէ եւ երկու անգամ զայն փոխարինեց «Մեծ Եղեռն» արտայայտութեամբ:

Օպամա իր ուղերձին մէջ նշեց. «Իննսուներորս տարի առաջ 20-րդ դարու մեծագոյն վայրագութիւններէն մէկը սկիզբ առաւ: Իւրաքանչիւր տարի կանգ կ'առնենք յիշելու 1.5 միլիոն հայերը, որոնք Օսմանեան կայսրութեան վերջին տարիներուն ընթացքին ջարդուեցան կամ դէպի իրենց մահը քայքայուին: Մեծ Եղեռնը պէտք է մեր յիշողութեան մէջ ապրի այնպէս, ինչպէս ան կը շարունակէ հայ ժողովուրդի սրտին մէջ ապրի: Անյոյժ պատմութիւնը կրնայ ծանր բեռ մը ըլլալ: Ժիշդ ինչպէս 1915-ի դէպքը մեզի կը յիշեցնէ մարդու նկատմամբ անմարդկայնականութեան խաւար հեռանկարը, անցեալին հետ հաշտուելը հաշտութեան ուժեղ պատգամը կը փոխանցէ: Կանոնաւոր կերպով յայտարարած եմ 1915-ին պատահածին վերաբերեալ իմ տեսակէտս, եւ պատմութեան վերաբերեալ տեսակէտս չէ փոխուած: Հետաքրքրութեանս առարկան կը շարունակէ մնալ իրողութեանց ամբողջական, անկեղծ եւ արդար ճանաչումը:

«... Ես նաեւ զօրավիզ կը կանգնիմ իրենց յարաբերութիւնները բնականոնացնելու թուրքիոյ եւ Հայաստանի ջանքերուն: Երկու կառավարութիւնները, զուգորդական հովանաւորութեամբ բնականոնացման ծիրի մը եւ ճամբու քարտէսի շուրջ համաձայնութիւն գոյացուցած են: Կը գնահատեմ այս յառաջդիմութիւնը, եւ անոնց կոչ կ'ուղղեմ ատոր խոստումը յարգելու»: Օպամա իր ուղերձի վերջաւորութեան կը նշէ, որ «ոչինչ կրնայ ետ բերել Մեծ Եղեռնի ընթացքի կորուստները, սակայն անցնող իննսուներորս տարիներուն ընթացքին հայերու բերած ներդրումը կու գայ վկայելու անոնց տաղանդին, աշխուժութեան եւ տոկոսնութեան մասին, ինչպէս նաեւ գիրքները բնաջնջել փորձողներուն գերագոյն սաստումին մասին»:

ԹՐԻԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիոյ նախագահ Ապտուլլահ Կիլ յայտնեց, որ Պարաք Օպամա թուրք գոհերու յիշատակը չէ յարգած: Ան ըսաւ, թէ Օպամա պէտք էր նաեւ ցաւակցութիւն յայտնէր նոյն ժամանակաշրջանի ընթացքին սպաննուած «հարիւր հազարաւոր թուրքերուն եւ իսլամներուն»: Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին մէջ հանդիպումէ մը ետք ան լրագրողներուն յայտնեց, որ «բոլորին ցաւը պէտք է բաժնեկցել: Կարելի չէ, որ քաղաքագէտներ, պետական դէմքեր պատմական դէպքերու վերաբերեալ որոշումներ տան»:

Թուրքիոյ վարչապետ Ռեճեփ Թայիփ Էր-

ՕԹԱՆ-Ի ՌԱԶՄԱՓՈՐԶԵՐԸ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԻՆ

Ռուսաստանի խորհրդարանի անդամները քննադատած են ԱՊՀ-ի կազմէն երեք երկիրներ՝ Հայաստանը, Մոլտովիան, Ատրպէյճանը, որոնք որոշած են մասնակցել Վրաստանի մէջ կայանալիք ՕԹԱՆ-ի ռազմափորձերուն: «Զարմանալի է յատկապէս, որ Հաւաքական Ապահովութեան Դաշինքին մաս կազմող մեր դաշնակիցը՝ Հայաստանը որոշած է մասնակցել ռազմափորձերուն» յայտարարած է պատգամաւորներէն մին:

Ռուսիա կոչ ըրած է ջնջելու կամ առնուազն յետաձգելու սոյն ռազմափորձերը՝ զանոնք «զրգուցիչ» որակելով, սակայն Ուաշինկթըն կը պնդէ, թէ ռազմափորձերը պէտք չէ սպառնալիք նկատուին որեւէ երկրի մը կողմէ:

Ռուսիոյ նախագահ Տմիթրի Մետվետել նաեւ «անհեռատես» որակած է ռազմափորձերը՝ ազդարարելով, որ անոնք չեն նպաստեր ՕԹԱՆ-Ռուսիա կապերը սերտացնելու փորձերուն:

ՎԱՀԱԳՆ ԶԱԽԱԼԵԱՆ ԽՈՇՏԱՆԳՈՒԱԾ

Չաւախքահայ քաղաքական գործիչ, այժմ Վրաստանի մէջ քաղաքական բանտարկեալ Վահագն Չախալեանի փաստաբանները յայտարարութեամբ կը տեղեկացնեն, թէ իրենց պաշտպանեալը Թիֆլիսի բանտին մէջ դաժան ծեծի ենթարկուած է բանտապահներու կողմէ:

Փաստաբաններու կարծիքով նողկալի արարքը վրացական իշխանութիւններու իւրօրինակ «պատասխան» է Չախալեաններու գործով վրացական դատարանին արձակած անարդար վճիռին յառաջացուցած դժգոհութեան լայն ալիքին, եւ մասնաւորապէս Փարիզի վրացական դեսպանատան առջեւ Ապրիլ 14-ին տեղի ունեցած բողոքի ցոյցին:

Յայտարարութեան մէջ կոչ կ'ուղղուի բանտարկեալներու իրաւունքով զբաղող միջազգային ատեաններուն, եւ կը նշուի, թէ դիմած է «Միջազգային Կարմիր խաչ»ին՝ անյապաղ այցելելու բանտ, Վահագն Չախալեանի առողջական վիճակը ստուգելու համար:

տողան Անգարայի մէջ իր ղեկավարած «Արդարութիւն եւ Բարգաւաճում» կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութեան ժողովին ընթացքին յայտնեց, որ «1915-ի դէպքերուն վերաբերեալ խօսքերը կը նկատենք պատմութեան անընդունելի մեկնաբանութիւն մը, որ իրականութիւնները չարտացոլեր»: «...Այսպիսի մասնագիտական զգայուն հարցեր, զորս պէտք է պատմաբաններուն ձրգել, շարունակ քաղաքականութեան իբրեւ գործիք կ'օգտագործուին եւ ամէն տարի լուրջ պահներուն կողմէ կը չարաչափուին, եւ ասիակ ժողովուրդներու եւ երկիրներու միջեւ յարաբերութեանց բնականոնացման արգելք կը հանդիսանայ»: Ըստ Թուրքիոյ վարչապետին, Օպամայի ուղերձը թուրքիան չի գոհացներ, սակայն յայտարարութիւն մըն էր, որ կը յարգէ ընտրական շրջանին կատարուած խոստումները:

«ՃԱՄԲՈՒ ՔԱՐՏԷՍԸ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒԵԼԻՔ ՔԱՅԼԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՅԻՆ ՈՒՂԵՑՈՅՑ Է» «ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»ԻՆ Կ'ԸՍԷ ԷՐՈՒԱՐԴ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

Հայաստանի արտաքին գործոց նախարար Էդուարդ Նալպանտեան «Արմէնփրէս» գործակալութեան տրուած հարցազրոյցի մը ընթացքին անգամ մը եւս նշած է, որ Հայաստան կը ձգտի լիակատար յարաբերութիւններ հաստատել թուրքիոյ հետ՝ առանց նախապայմաններու: «Մենք նկատի ունինք՝ որեւէ նախապայման չկայ Ղարաբաղի հարցին լուծման հետ կապուած եւ որեւէ նախապայման չկայ Ցեղասպանութեան ճանաչման հետ, եւ յարաբերութիւններու կարգաւորումը որեւէ ձեւով Ցեղասպանութեան իրողութիւնը հարցականի տակ չի դնել», ըսած է նախարարը:

Ըստ Էդուարդ Նալպանտեանի, հայ-թրքական յարաբերութիւններու կարգաւորման ճամբու քարտէսը «ժամանակային ուղեցոյց է այն քայլերուն, որոնք պէտք է կողմերը իրականացնեն, որպէսզի ձեռք բերուելիք համաձայնութիւնները ուժի մէջ դրուին եւ սկսին իրականացուիլ, եւ այդ քարտէսին մէջ որեւէ դրոյթ կամ սկզբունք չկայ»: Այդ դրոյթները եւ սկզբունքները պիտի գտնուին այն համաձայնագիրին կամ համաձայնագիրներուն մէջ, որոնք պէտք է ստորագրուին երկու կողմերուն միջեւ, ըսած է է. Նալպանտեան: Հայաստանի արտաքին դիւանագիտութեան ղեկավարը Միացեալ Նահանգներու նախագահի ապրիլ 24-ի ուղերձը գնահատած է իբրեւ քայլ մը առաջ՝ իր նախորդներու յայտարարութիւններուն համեմատ: Նախագահ Օպամա օգտագործեց «Մեծ Եղեռն» բառը, մենք՝ հայերս, կ'օգտագործենք թէ՛ «Ցեղասպանութիւն», թէ՛ «Մեծ Եղեռն» հասկացողութիւնները: Բայց ի հարկէ, հայութիւնը կը սպասէր, որ Օպամա օգտագործէ «Ցեղասպանութիւն» բառը: Քանի որ կը խօսինք Միացեալ Նահանգներու նախագահին մասին, ես կը ցանկայի նաեւ շեշտել այն կարեւոր անձնական աջակցութիւնը, զոր Միացեալ Նահանգներ կը ցուցաբերեն հայ-թրքական յարաբերութիւններու կարգաւորման մէջ», ըսած է ան:

Անդրադառնալով արցախեան տագնապի լուծման գործընթացներուն՝ արտաքին գործոց նախարարը նշած է, որ վերջին ամիսներուն ընթացքին որեւէ բանաձեւ չէ ընդունուած Արցախի հարցին վերաբերեալ, որ Հայաստանի դիրքորոշումներուն չի համապատասխաներ: «Պետութեան ղեկավարութիւնը պէտք է համարձակութիւն ունենայ պատասխանատուութիւնը առնելու իր վրայ, կարեւոր որոշումներ ընդունելու եւ իրականացնելու այդ որոշումները: Այսօր միջազգային հանրութիւնը յարգանքով կը մօտենայ Հայաստանին: Ես կ'ըսեմ յարգանքով եւ չեմ օգտագործեր յուզիչ խօսքեր՝ մեզ կը սիրեն, կամ մեզ չեն սիրեր, այլ յարգանքով կը մօտենան: Յարգանքով կը մօտենան, եւ ատիկա բնական է, բնական է այն իմաստով, որ մենք պետութիւն ենք, մենք մեր շահերը ունինք, ունինք մեր խնդիրները, եւ նաեւ կը փորձենք հասկնալ այլ երկիրներուն խնդիրները, շահերը», աւելցուցած է. Նալպանտեան:

ՈՐՈՆՔ ԵՆ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԱՆՁԵՐԸ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ «ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ»Ը

Նոյնիսկ եթէ «հանճար» հասկացութեան սահմանումը անորոշ կը մնայ եւ բաւականին պղտոր, այսուհանդերձ անգլիացիները փորձած են ապրող 100 «հանճարեղ» մարդոց ցանկը հրապարակել: Ի հարկէ՝ որոշ անակնկալներով:

Նախ մօտէն ուսումնասիրենք «հանճար»ի սահմանումը: Բառարաններէն ոմանց մէջ չը փոթ կայ «հանճար»ի եւ «տաղանդ»ի միջեւ: Այլապէս «հանճար»ը կը սահմանուի իմաստութեամբ, մտքի կամ խելքի բացառիկ կարողութեամբ: Իսկական առումով «հանճար»ը այն տրամադրութիւնը եւ բնածին ունակութիւնն է որ ենթակային կը թոյլատրէ իրագործել բացառիկ որակով ստեղծագործութիւններ: Գալով «տաղանդ»ին, ան պարզապէս մասնաշատուկ ունակութիւնն է որեւէ մարդի մէջ, ինչպէս արուեստի կամ մարզական գանգան ոլորտներու: Բացայայտ իրողութիւնն է, որ հանճարեղ մարդիկ առ հասարակ տաղանդաւոր են, սակայն տաղանդաւոր անձերուն կարեւոր մեծամասնութիւնը հանճարեղ ըլլալէ հետո է:

Վերոյիշեալ ցանկին մէջ անսպասելի անուններ չեն պակսիր: Ձոր օրինակ՝ ի՞նչ բան կը միացնէ ճատրակի ախոյեան Կարի Գասպարովն ու ահաբեկիչ Ուսամա Պըն Լատէնը, կամ ի՞նչ հասարակաց եզր գոյութիւն ունի նախագահ Նեյսոն Մանտելայի եւ հեռատեսիլի «ապրուած եղբուկներ»-ու հարորդավար հորը անսպասելի ձոն տը Պօլի միջեւ: Այս անձերէն չորսն ալ ժամանակակից 100 «հանճարեղ»ներու ցանկին մաս կը կազմեն:

4000 անգլիացիներ իմակով հարցախոյզի մը մասկցած են, իւրաքանչիւրը առաջարկելու համար իր ընտրած 10 ապրող «հանճարեղ» անձնաւորութիւնը: Այսպիսով ստացուած 400 անուններէ բաղկացեալ ցանկը, մասնագէտներու յանձնախումբի մը ուղղորդութեան յանձնուած է, այս վերջիններէն խնդրելով գնահատել եւ վերջնական արժեւորում կայացնել, նիշեր տալով թեկնածուներուն, համաձայն բազմաթիւ չափանիշերու: Ինչ կը վերաբերի «հանճարեղ» սահմանումին ընդգրկած չափանիշերուն, այս վերջինները հետեւեալ հինգն են. աշխարհի տարածքի վրայ հիմնական փոփոխութիւններու ներմուծում, բացառիկ իրագործումներ, մտային արտասովոր կարողութիւն, ժողովրդականութիւն եւ մշակութային կարեւորութիւն: Սոյն չափանիշերը պէտք է արժեւորել 10 նիշի վրայ: Բացարձակ առաւելագոյն գումար՝ 50 (ամբողջական) նիշերով վրայ է որ դասաւորումը տեղի ունեցած է: Այսպիսով առաջին տեղը միասնաբար գրաւած են գուհիերիացի քիմիագէտ՝ LSD թմրանիւթի հայրը՝ Ալպէրթ Հոֆմանը եւ «WEB» կայքէջերու հնարիչ, անգլիացի ձիւթ Պըրնըր Լին:

Հարցախոյզի արդիւնքները անգլո-սաքսոն անձնաւորութիւններու գերակշիռ մեծամասնութեան յանգած է, այս վերջինները ցանկի բովանդակութեան երկու երրորդը ներկայացնելով: Եթէ ցանկին մէջ զուգեցրեալ, պրագմատիկ կամ գերմանացիները տեղ կը գրաւեն, 100 հոգիներու մէջ 1 Փրանսացի իսկ չկայ:

Հարցախոյզի վայրին Անգլիա ըլլալը ի հարկէ կարեւոր դեր խաղացած է այս արդիւնքին մէջ:

Տրուած նիշերու մանրամասն ուսումնասիրութիւնն ալ իր կարգին հետաքրքրական յայտնութիւններ կը ցուցաբերէ: Այսպէս, միայն երկու անձնաւորութիւն 10-ի վրայ 10 նիշ ստացած են, յանձին երկու մաթեմատիկոսներու՝ ռուս Կրէկորի Փէրման, 2006-ի FIELDS մրցանակի դափնեկիր եւ անգլիացի Ուայլզ: Այս երկու մաթեմատիկոսները 9-րդ եւ 12-րդ տեղերը կը գրաւեն դասաւորման մէջ:

Կան հետաքրքիր անձնաւորութիւններ ցանկին մաս կազմող. իտալացի գրող Տարիօ Ֆօ եւ աշխարհահռչակ բնագէտ Սթիվըն Հոքինկ՝ միասնաբար 7-րդ, իմբավար Տանիէլ Պարէնպոյմ՝ 19-րդ, ամերիկացի տպարանատէր Ռուփըրթ Մըրտը՝ 20-րդ, ճատրակի վարպետ Կարի Գասպարով՝ 25-րդ, Տալայ Լամա եւ ամերիկացի շարժանկարի բեմադրիչ Սթիվըն Սփիլպըրկ՝ 28-րդ, ամերիկացի երգիչ Փրէնս՝ 32-րդ, կոփամարտիկ Մուհամմէտ Ալի, ահաբեկիչ Ուսամա Պըն Լատէն եւ տեղեկատուութեան մարդի բացառիկ գործարար Պիլ Կէյթց՝ 43-րդ, ամերիկացի նախկին արտաքին գործոց նախարար Հէնրի Քիսինճըրր եւ դերասանուհի Մերիլ Սթրիպ՝ 49-րդ, սպանացի օփերայի երգիչ Փլասիտօ Տոմինկօ՝ 58-րդ, գործատէր եւ SWATCH ժամացոյցներու սեփականատէր Նիքոլայ Հայէք՝ 91-րդ, եւ այլն:

Հետաքրքրական է թերեւս հարց տալ թէ նմանօրինակ արդիւնքներու կարելի պիտի ըլլա՞ր յանգիլ, եթէ հարցախոյզը կիրարկուէր այլ երկիրներու մէջ: Որքան անորոշ է այս հարցին պատասխանը, նոյնքան եւ աւելի անորոշ կը թուի միաձայնութիւն ձեռք ձգել «հանճարեղ» մարդու սահմանումին եւ ընտրումն անկատմամբ:

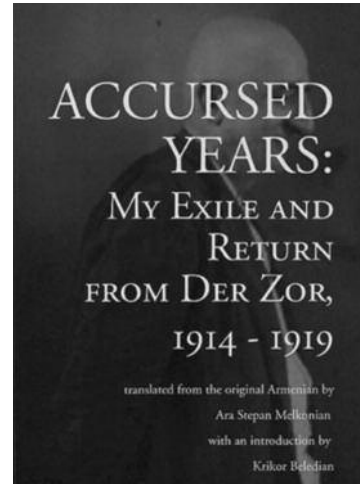
Պատրաստեց՝ ՍՈՒՐԷՆ ՇԵՐԻՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ

Ատանայի կոտորածները նրկ ունեցող միջազգային գիտաժողովը Հայոց Յեղասպանութեան Թանգարան-Հիմնարկի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ Երեւան:

Գիտաժողովի բացման, մասնակիցներուն ողջոյնի խօսք ուղղեց Հայաստանի կրթութեան եւ գիտութեան նախարար Սպարտակ Սէյրանեան: Ձեկոյցներով հանդէս եկան Հայաստանէն, Իտալիայէն, Հունգարիայէն, Աւստրիայէն, Ֆրանսայէն, ԱՄՆ-էն, Շուեյտէն մասնագէտ պատմաբաններ:

Հայաստանի ազգային արխիւի գործունէութեան ծիրէն ներս ալ «Կորուսեալ Կիլիկիա» խորագրեալ ցուցահանդէսով ներկայացուցան փաստաթուղթեր, լուսանկարներ եւ քարտէսներ: Միսիոնար եւ այլ ճանապարհորդներու առած լուսանկարներուն մէջ Ատանայէ գատ կան նաեւ Հաճընի, Մարաշի, Սիսի ջարդերուն վերաբերող լուսանկարներ:

Լոնտոնի մէջ գործող «Կոմիտաս» հիմնարկութիւնը կը գրադի Հայոց Յեղասպանութեան նուիրուած հեղինակութիւններու թարգմանութեամբ եւ հրատարակութեամբ: Այս ծիրին մէջ ան վերջերս հրապարակ հանած է գրող-երգիծաբան Երուանդ Օտեանի (1869-1928) «Անիծեալ Տարիներ»-ու անգլերէն թարգմանութիւնը, որ հեղինակին 1914-1919 տարիներու յուշագրութիւնն է, մասնաւորաբար տարագրութեան տարիներու:

Գիրքին թարգմանութիւնը ըրած է Արա Օտեանի Մեղքոնեան, նախաբանը գրած՝ Գրիգոր Պըլտեան: Հատորին շնորհանդէսը տեղի ունեցած է Ապրիլի սկիզբը Կլէնտէյլ (ԱՄՆ), տեղւոյն հանրային գրադարանի եւ Թէքէեան Մշակութային Միութեան հովանաւորութեամբ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ ԱՆՈՒԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ՄՐՅԱՆԱԿ

Վիքթոր Համբարձումեանի յիշատակը յաւերճացնելու, ինչպէս նաեւ անոր գիտական ժառանգութեան զարգացումը խթանելու նըպատակով, աստղագէտի անուան միջազգային գիտական մրցանակ մը հիմնուած է: Մրցանակը պիտի տրուի աստղաբանագիտութեան, նաեւ անոր յարակից բնագիտութեան, ուսողութեան բնագաւառներու մէջ ակնառու գիտական աշխատանքի համար, անկախ՝ գիտնականի քաղաքացիութենէն: 2010-էն սկսեալ ան պիտի բաշխուի երկու տարին անգամ մը: Նախատեսուած է 500.000 ԱՄՆ տոլարի համարժէք դրամ պարգեւ:

Նախագահ Սերժ Սարգսեանի հրամանագրով Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան յանձնարարուած է մրցանակի թեկնածուներուն ներկայացուցած աշխատանքները քննելու եւ դափնեկիրը ընտրելու նպատակով կազմել 9 հոգիէ բաղկացած յանձնաժողով մը՝ 3 տարի ժամկէտով: Յանձնաժողովի կազմին մէջ երրորդը իւրաքանչիւր տարի նորոգելի է, կրնան նշանակուիլ նաեւ օտարերկրեայ գիտնականներ: Կառավարութիւնը պարտի ապահովել յանձնաժողովի գործունէութեան եւ մրցանակի հետ կապուած անհրաժեշտ միջոցառումներու իրականացումը՝ պետական գանձէն, ինչպէս նաեւ օրէնքով շարգիլուած այլ միջոցներով:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍ ՄԻՆԱՍ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ

Հայաստանի Ազգային Պատկերասրահին մէջ Մինաս Աւետիսեանի ծննդեան 80-ամեակին նուիրուած ցուցահանդէս մը բացուած է, ուր կը ցուցադրուին խորհրդաւոր ու մուժ պարագաներու տակ արկածի զոհ արուեստագէտին ընտանեկան արխիւներուն, անձնական հաւաքածոներու եւ պատկերասրահին մէջ ի պահ դրուած գեղանկարներ ու գծանկարչական աշխատանքներ: Թանգարանը հայերէն ու անգլերէն լեզուներով հատոր մըն ալ հրատարակութեան պատրաստած է: Հոն տեղ գտած են 120 գործերու լուսանկարները, համապատասխան գրութիւններով:

Իր գեղարուեստական կեանքի ընթացքին Մինաս Աւետիսեան կատարած է հայկական գիւղաշխարհը ցոլացնող ստեղծագործութիւններ, բնանկարներ, դիմանկարներ եւ որմնանկարներ: 1972-ին արհեստանոցին մէջ գտնուող 100-է աւելի կտաւներ հրոյ ճարակ դարձած են աղիաալի եւ դարձեալ խորհրդաւոր հրդեհի հետեւանքով:

ՎԱԻԵՐԱԳՐԵՐ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Հայոց Յեղասպանութեան Թանգարան-Հիմնարկի կատարուած աշխատանքի արդիւնքի ամփոփման նուիրուած մամլոյ ասուլիսին, տնօրէն Հայկ Դեմոյեան յայտարարած է, որ Թանգարանի հաւաքածոն անցեալ տարուան մէջ նուիրատուութիւններու, փոխանակումներու եւ գնումներու միջոցով հարստացած է Թանգարանային արժէք ունեցող բազմաթիւ գիրքերով ու լուսանկարներով, որոնք կարելի է սկզբնաղբիւր կրնան ըլլալ Հայոց Յեղասպանութեան ուսումնասիրման համար:

Անցեալ տարի Թանգարանին նուէր տրուած են երեք խոշոր հաւաքածոյ, ուր կը գտնուին հարիւրաւոր եզակի նիւթեր՝ արեւմտահայերէն կենցաղին, ընտանեկան կեանքին վերաբերեալ, ինչպէս նաեւ Մեծ Եղեռնին առնչուող ու անոր հետեւանքները լուսարանող վաւերագրեր եւ հրատարակութիւններ: Այս շարքէն յատուկ կարեւորութիւն ունի նոր-վեկիացի միսիոնար Պոտիլ Պիյորնի ձեռագիր յուշագրութիւնն ու նամակներն, ուր կը տեսնուի Մուշի հայ բնակչութեան վրայ թուրք բանակին կատարած ջարդը: Նախագահ Սերժ Սարգսեանի անվանութեամբ Թանգարանի գրադարանը ձեռք ձգած է անգլերէն շուրջ հարիւր գիրք՝ հրատարակուած ցեղասպանութեան անմիջապէս ետք օտարերկրեայ ակադեմիաներու կողմէ: Նշուած գիրքերու մեծամասնութիւնը յուշագրութիւններ են: Թանգարանին ջանքով յայտնաբերուած եւ թուայնացուած են մօտ 250 լուսանկարչական նիւթեր:

Աշխատանք կը տարուի նաեւ Թանգարանի կայքէջը նոր լեզուներով հարստացնելու ուղղութեամբ: Հայերէնի եւ անգլերէնի քով արդէն աւելցած է թրքերէն բաժինը եւ շուտով պիտի ընդգրկուին ռուսերէնը եւ ֆրանսերէնը: Իր կարգին խօսք առնող փոխ տնօրէն Մուրէն Մանուկեան ալ կարեւոր նկատած է աճող թիւը այցելու թուրք անհատներու կամ խումբերու, որոնք կը ծանօթանան ոչ միայն Հայոց, այլ նաեւ իրենց պատմութեան:

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է պատմական գիտութիւններու տղթոր Աշոտ Մելքոնեանի «Արարատ. Հայոց անմահութեան խորհուրդը» մենագրութիւնը, ուր ներկայացուած է Հայոց լեռնաշխարհի բարձրագոյն լեռան ու անոր գագաթին պատմաշխարհագրական ընդարձակ համայնապատկերը:

Աշխատութիւնը գրելու առիթ տուած է հեղինակին խումբ մը պատմաբան եւ լեռնագնացներու հետ 10 Օգոստոս 2007-ին Արարատի գագաթը նուաճելու նպատակով կատարած արշաւանքը: Արդարեւ, այդ օր Ա. Մելքոնեան, Լ. Պետրոսեան, Խ. Քոթանեան, Վ. Մկրտիչեան եւ Ս. Բորեան Հայաստանի դրօշակը ծածանած էին Արարատի գագաթը:

Հեղինակը կը շեշտէ, որ Արարատ լեռան անզուգական գեղեցկութիւնը միշտ հմայիչ եղած է եւ Նոյեան տապանը յատկապէս քրիստոնեայ աշխարհի հետաքրքրութիւնը շարժած: Կը տեղեկանանք, թէ Դ. դարուն Յակոբ Մծբնայ Հայրապետը որոշած է անձամբ հասնիլ Արարատի գագաթը, որպէսզի ապացուցանէ Նոյեան տապանի իրականութիւնը: Սակայն ծերունագարդ հայրապետը համոզուելով սրբազան գագաթ հասնելու անկարելիութեան, Արարիչին կը խնդրէ իրեն տալ մասուկ մը տապանէն, եւ երբ յոգնած կը ննջէր լեռան լանջին, կը ստանայ խաչաձեւ փայտ մը, որ ապա կը պահպանուի Ս. Էջմիածնի մէջ: Դարձեալ գագաթ բարձրանալու անհուն ցանկութեամբ 1837-ի Հոկտեմբերին Հայաստան կը ժամանէ ռուսաց կայսր Նիքոլայ Ա., բայց մարախլապատ երեք օրերու ընթացքին, ցարին խոստովանութեամբ՝ հպարտ լեռը չէ կամեցած դէմքը ցոյց տալ:

Գիրքին մէջ բաժին մը յատկացուած է Խաչատուր Աբովեանի ողիսականին, մանրամասնութիւններ տրուած արշաւախումբի եւ անոր առջեւ ցցուած դժուարութիւն եւ խոչընդոտներու մասին: Հատորը կը պարունակէ բազմաթիւ նոր լուսանկարներ՝ խօսուած ապացոյցը Հայոց լեռնաշխարհի գեղեցկութեան ու վեհութեան:

**ՄՏՈՐԱՀԱՒԱՔ՝
ՎԵՐԱԲԱՆԱԼՈՒ
ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ**

ՍՓԻՌԻ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԸ
ԱՆՀԵՏԱՑՈՒՄԻ Կ'ԱՌԱՋՆՈՐԳՈՒԻՆ
ԵՐԲ ԴՊՐՈՑՆԵՐ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ
ՉՈՒՆԵՆԱՆ

Միացէք համաշխարհային այս Ստորահաւաքին՝ դիմելու Կիպրոսի Հանրապետութեան կառավարութեան՝ որ համոզէ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութիւնը, որպէսզի այս վերջինը հաւանի պատմական Մելքոնեան կրթական Հաստատութիւնը վերաբանալու նոր տեսիլքով մը՝ գալիք սերունդներուն համար, իր ներկայ վայրին, Նիկոսիոյ մէջ:

**ՄԻԱՑԷՔ ՄՏՈՐԱՀԱՒԱՔԻՆ՝ ՓՐԿԵԼՈՒ,
ՎԵՐԱԲԱՆԱԼՈՒ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ**

Ստորահաւաքին կայքէջը՝
www.midk.org/am

ՄԻԱՑՆ ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ ՍԿՁԲՈՒՆՔՈՎ
(Շարունակուած էջ 5-էն)

Արցախեան հակամարտութիւնը հայ-թրքական երկխօսութեան ծաւալման գործընթացի «ական»ը չվերածելու համար, տարածաշրջանով շահագրգռուած երկիրները պարտաւոր են հայ-ատրպէյճանական դիմակայութեան հիմնական «կռուական»ի կարգավիճակը արագ ու ընդմիջտ յստակացնելու առաջադրանքը լուծել:

Նման անհրաժեշտութիւն մը կը բխի նախ եւ առաջ այն փաստէն, որ ներկայիս ինչպէս Ռուսաստանը, այնպէս ալ Միացեալ Նահանգները հրապարակաւ կը ճանչնան Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան ժողովուրդի ինքնորոշման իրաւունքը եւ կը պահանջեն, որ արցախեան հակամարտութիւնը կարգաւորուի միջազգային իրաւունքի բոլոր սկզբունքներու հաշուառկներու հիման վրայ:

Օ. Վ.

**ԿԱՐԴԱՅԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱՄԵՅԷՔ
«ԱՇՆԱՐ»Ը**
Հայ թերթը Հայ տունին բարեկամն է

EXPOSITION

Toumanian / Roumagnac

Guillaume Toumanian, né à Marseille, vit et travaille à Bordeaux. Maîtrise Arts plastiques - Université M. de Montaigne / Bordeaux III - certifié en Arts appliqués.

Vincent Roumagnac, né en 1973, vit et travaille à Lyon. Metteur en scène,

plasticien et vidéaste.

Forêt est un dialogue autour de la représentation d'un paysage forestier entre propositions picturales (Toumanian) et construction virtuelle réifiée (Roumagnac).

Les deux artistes se sont rencontrés en 2006 lors d'une exposition collective, ils expriment ici deux « points de vue » sur la restitution formelle de la mémoire d'un paysage (en l'occurrence celui symbolique de la forêt). Qu'est-ce donc que cela : une forêt ? En allant et venant du pigment au pixel, de la transposition picturale traditionnelle à la scrutation numérique contemporaine, de la métaphore de la toile à la reconstruction génétique logiquement assistée, il semble que ce soit autre chose qui se tisse qu'une simple juxtaposition de perception singulière ou de positionnement esthétique péremptoire et définitif.

Ce qui se joue en réalité et s'appréhende par nos sens, nos esprits et nos mémoires, c'est la tension réjouissante d'un dialogue entre deux systèmes formels de représentations (parmi de nombreux autres récits possibles)...

Forêt en ce croisement souhaite... envisager l'appréhension d'un paysage comme une simultanéité d'essences, d'histoires, de modèles et de mémoires.

A l'heure des préoccupations écologiques globales et d'une réflexion induite autour d'une redéfinition des relations de l'individu à l'espace et à ses tentatives de nouvelles constructions, Toumanian et Roumagnac, nous proposent ainsi de réfléchir, à partir de leurs possibles représentations paysagères, à une définition contemporaine du paysage.

(extraits du texte de présentation de l'exposition)

École arménienne Siamanto de Bagneux

Le comité des parents d'élèves de l'École arménienne Siamanto de Bagneux (92), à la suite de son dîner annuel, remercie et rend « hommage aux artistes et intellectuels arméniens, qui, à travers leur art, aident considérablement les écoles et institutions arméniennes et contribuent ainsi à leur rayonnement ». Il souligne cette année encore « la générosité en dons de lithographies des peintres Richard Jérastian et Janssem »... L'école de Bagneux existe depuis 1930, avec un nombre d'élèves - de 4 à 18 ans - qui ne diminue jamais d'année en année.

Elisabeth Miandak

AGENDA

Paris – Ile-de-France

► Expositions

• **Du 6 mars au 16 mai** – Yertik, habitat d'Arménie – photographies de Régis Labourdette – Galerie Médiane – 27 rue de l'Abbé-Grégoire – 75006 Paris. Le jeudi et le vendredi 15h-19h, le samedi 12h-19h, sur RV 01.45.48.26.00 (voir page 11)

• **Du 3 juin au 30 septembre** – Janssem — Paysages 1933-2009 peintures et dessins- (fermé en août) Vernissage mercredi 3 juin de 17 à 23 h à l'occasion de la Nocturne Rive Droite- Galerie Matignon – 18 avenue Matignon 75008 Paris- tél 01 42 66 60 32.

► Concerts

• **Vendredi 15 mai**, 20h et **dimanche 17 mai**, 16 h- Faust de Gounod — Lianna Haroutounian- dans le rôle de Marguerite- Opéra-théâtre de Massy – 1 place de France – 91303 Massy – Rés. 0892 70 75 75

• **Lundi 18 mai** et **mardi 19 mai**, 20h – jazz – trio Tigran Hamasyan — Péniche Anako — bassin de la Villette, face au 61 quai de Seine – 75019 Paris. Réserv. 01 42 06 74 26

► Ciné-Club Rouben Mamoulian

• **Jeudi 14 mai**, 20 h – *D'Arménie en Arménie*, 2008, documentaire d'Edouard Vartanian. Kars, Van, Ani. Texte et commentaires du professeur Jean-Pierre Mahé. Réalisation et illustration musicale : Arto Pehlivanian. **Présence de MM. Vartanian et Mahé.**

► Cinéma

• **Vendredi 12 juin** — film documentaire Missak Manouchian, *Les Arméniens dans la Résistance en France* de Arto Pehlivanian – UGAB Centre culturel Alex Manouguian- 118 rue de Courcelles- 75017 Paris.

► Théâtre

• **A partir du 6 février** — Tout le monde aime Juliette de Josiane Balasko avec Marilou Berry, David Rousseau, Lannick Gautry et Jacky Nercessian. Théâtre Splendid — 48 rue du Fg-St-Martin, Paris 10e, du mardi au samedi 21h, samedi à 17h, dimanche à 16h. Locations 01.42.08.21.93

• **Du 14 avril au 9 mai**, 21h- *Somewhere la Mancha* d'après *Don Quichotte* de Cervantès par Irina Brook et Marie-Paule Ramo avec Lorie Baghdassarian, Jerry di Giacomo, Gerald Papsian, Christian Pelissier... Théâtre des Bouffes du Nord, 37 bd de la Chapelle — Paris 10e — Relâche dimanche et lundi et vendredi 1er mai – à partir du samedi 25 avril, samedi 15h30- location 01 46 07 34 50.

► Voyages (voir p. 11)

Région lyonnaise

► Expositions

• **Du 27 février au 7 juin** – Sarajevo dans le cœur- Photographies de Milomir Kovacevic – Centre du patrimoine arménien – 14 rue Louis Gallet 26000 Valence — ouvert du mardi au dimanche de 14h à 18h30

• **Du 7 au 21 mai** – IXe salon lyonnais des artistes arméniens – Vernissage le 7 mai de 18 à 20 h- grand salon du Palais de Bondy (salle Molière) – 18 quai de Bondy – Lyon 5e — le salon est ouvert tous les jours de 14 à 20h et le dimanche de 10 à 19 h – Métro Saint Jean ou Hôtel de ville Participation de 49 artistes.

BORDEAUX

► Expositions

• Du 6 mai au 10 juin 2009 – Forêt – Peintures de Guillaume Toumanian – Installation de Vincent ROUMAGNAC – AEM Architecture et Ecologie Mêlées -86 cours Victor Hugo 33000 Bordeaux – Vernissage mercredi 6 mai à partir de 18h – à partir du 7 mai sur RDV 0610120052 (v. page 9)

Marseille – PACA

• **8, 9 et 10 mai** – Journées arméniennes d'Althen des Paluds- Débats, concerts, théâtre, films – mairie d'Althen – place de la mairie- 84210 Althen des paluds 04.90.62.01.02 hébergement possible 60€/nuit : chambre 2 personnes avec petit-déjeuner

Suisse

• **Samedi 16 mai**, 19h30 à Saint-Gall à la Tonhalle-Chouchane Siranossian violon avec l'orchestre Il mosaico, direction Hermann Ostendarp, Bizet, Debussy, Lalo (symphonie espagnole pour violon et orchestre)

• **Samedi 23 mai**, 19h30 — **mardi 9 juin**, 19h30- **mercredi 17 juin**, 19h30 — **samedi 20 juin**, 19h30 Le Bal masqué de Verdi au Stadttheater de Berne – la soprano Lianna Haroutounian dans le rôle d'Amelia – Nâgeligasse 1a- Berne 7 téléphone +41 531° 329 52 52

Canada – Québec

• **17 mai**, 19 h – concert Iris Torossian - Première partie : harpe seule. Deuxième partie : harpe et flûte. – Salle de la Société des Arméniens d'Istanbul — 2855 rue Victor Doré- Cartierville – Montréal.

LE N° 341 DE LA REVUE HISTOIRE – avril 2009 – consacre un dossier au génocide des Arméniens – (voir dans notre prochain numéro).

CINÉMA

Monsieur Agop Karakaya de Décines livre ses impressions assez négatives sur le film *Le premier cercle* de Laurent Tuel dont Achkhar n'a d'ailleurs pas voulu parler !

« Le Premier Cercle m'a fortement déçu. L'idée d'associer le génocide à une famille mafieuse arménienne est complètement irrecevable... après l'introduction verticale du génocide, arriver sans complexe à la mise en scène d'une famille si peu représentative de la réalité du peuple arménien est inacceptable... Ne prenons pas l'Histoire à la légère... »

Les acteurs... sont magnifiques dans l'interprétation de leur rôle. Par contre, on imagine mal un père arménien, truand, voleur et assassin et si distant de ses enfants...

Une ambiance froide et lourde domine dans la première partie du film et subsiste dans d'autres scènes.

Après cette référence au génocide, ce film policier est vraiment hors sujet. Je l'aurais peut-être apprécié s'il n'y avait pas eu cette erreur regrettable. »

L'Armée du crime de Robert Guédiguian sortira sur les écrans le 16 septembre 2009.

Cependant il figure en sélection officielle hors compétition au festival de Cannes 2009 avec *Agora* d'Amenabar (Espagne) et *L'imaginarium du Dr Parnassus* (Canada) de Terry Gilliam.

CINÉMA

Adoration d'Atom Egoyan

Le douzième film d'Atom Egoyan avait été retenu dans la sélection officielle du festival de Cannes 2008 et avait obtenu le prix du jury œcuménique ; il passe actuellement en salle.

Simon est un adolescent mélancolique. Orphelin, il cherche à savoir qui étaient ses parents à travers plusieurs histoires recueillies et fantasmées : celle du grand-père qu'il filme longuement pour y détecter une vérité, celle de l'oncle qui l'a élevé mais qui garde le silence, celle suggérée par son professeur de français et d'art dramatique qu'il s'approprie volontiers en la racontant dans sa classe d'abord puis en la diffusant sur Internet, suscitant alors de multiples réactions contrastées. Simon parviendra-t-il à démêler tous les fils des différents récits pour reconstituer le puzzle de sa propre histoire ?

Nous retrouvons dans ce film les thèmes chers à Atom Egoyan : le malaise existentiel, la famille avec ses faces d'ombres et de lumières, l'utilisation des nouvelles technologies comme moyens de communication et ce qu'elles peuvent engendrer dans l'inconscient individuel ou la conscience collective, le paradoxe de relations virtuelles innombrables et la solitude de l'être.

La première image du film montre Simon assis dans l'herbe, tenant son ordinateur sur les genoux. La composition de l'image en oblique laisse apercevoir les immeubles de la ville et le cadrage donne immédiatement une idée de la solitude ou du sentiment d'enfermement du personnage. Le film joue constamment sur le contraste entre une image composée avec rigueur, dont la lumière met en relief les propos des personnages et l'insertion d'images transmises par l'intermédiaire de l'écran, beaucoup plus plates. La bande-son mêle sonorités orientales et occidentales et contribue largement à donner au film son ambiance nostalgique. Le jeu des comédiens, en particulier Arsinée Khandjian et Devon Bostick, montre aussi bien le désarroi que la part trouble de chacun. Malgré ces qualités cinématographiques, les rapports entre les personnages semblent dématérialisés, trop de questions sur le monde actuel, le terrorisme, l'intolérance religieuse, le fait divers et les réactions des internautes, sont abordés et des dialogues trop présents alourdissent le propos du film, rendant compliquée, une histoire somme toute assez simple. C'est là que réside la force et la faiblesse du film : une histoire racontée à plusieurs voix, de manière ambiguë, entre mensonge, déformation de la réalité, fantasme, faux-semblants et illusion de la vérité, retournement de situation, mélanges temporels, qui rendent difficile la résolution de l'énigme identitaire de Simon.

Le dernier mystère à éclaircir : pourquoi ce titre « Adoration » ? C'est lui qui exprime les sentiments des protagonistes envers ceux qui ont disparu...

Anahid Samikyan ◀

OPÉRA

Naira Abrahamian à l'Opéra Berlioz de Montpellier

Le vendredi 8 mai à 20h, la jeune soprano arménienne se produira avec l'Orchestre National de Montpellier Languedoc-Roussillon dirigé par Alain Altinoglu, premier chef invité depuis la saison 2007-2008, dans le programme *Colonnes sonores* qui présente des musiques de films parmi les plus célèbres.

Dès les débuts du cinéma, la musique a accompagné les images, en direct, par des instrumentistes engagés dans les salles, puis progressivement, surtout avec le parlant, la musique a été confiée à des compositeurs professionnels, quelques-uns issus de l'univers classiques, mais la plupart spécialisés dans une forme d'écriture destinée à être entendue avec la projection d'images. Réalisateur et compositeurs ont dès lors associé leur travail dans l'élaboration des films. Certains cinéastes empruntent les bandes sonores au riche répertoire classique ou populaire existant pour soutenir et enrichir les images, créer une atmosphère, commenter la narration ou les situations psychologiques. Il arrive, mais de manière assez exceptionnelle, que le cinéma inspire à son tour un compositeur comme ce fut le cas pour Louis Aubert pour sa suite symphonique *Cinéma*. De grands maîtres se sont distingués dans la composition de musiques de films comme Bernard Hermann qui a su adapter son inspiration à la nature du film pour lequel il a écrit. Parmi ses chef-d'œuvre les plus saisissants, citons *Citizen Kane* d'Orson Welles, *Psychose*, *La Mort aux trousses* d'Alfred Hitchcock. Des musiciens américains parmi lesquels Leonard Bernstein et son fameux *West Side Story*, Max Steiner qui a écrit la partition d'*Autant en emporte le vent*, et plus près de nous John Williams, auteur de la musique de *La Guerre des étoiles*, *Superman*, *Jurassic Park*, *La Liste de Schindler*, *Harry Potter*, entre autres titres universellement qui a aussi composé la musique jouée avant le serment de Barack Obama à l'occasion de son investiture.

C'est dans ce répertoire de musique de films que Naira Abrahamian fera preuve de ses dispositions vocales en interprétant des pièces des musiciens que nous avons évoqués. Née en 1972, à Erévan, la soprano suit, de 1979 à 1985, les cours de l'école de musique de sa ville natale et entre en 1990 au conservatoire Komitas d'Erévan, où elle obtient ses diplômes d'art lyrique et de professeur de musique. Elle parfait sa formation en assistant aux cours supérieurs du Conservatoire d'Erévan et obtient son diplôme de soliste, puis le premier prix du Concours de chant *Komitas 125*. Elle est engagée comme soliste permanente à l'Opéra National d'Erévan.

Professeur de chant au Conservatoire d'Erévan dès 1997, elle développe sa carrière avec un premier rôle dans *I Pagliacci* de Léon Cavallo à l'Opéra National d'Erévan. D'autres rôles se succèdent dont *Aïda* (*Aïda*), *Léonora* (*II Trovatore*), *Desdemona* (*Otello*), *Santuzza* (*Cavalleria rusticana*), la Première Dame (*Die Zauberflöte*), *Norma* (*Norma*), *Mimi* (*La Bohème*).

En 1998, elle assiste à un stage de perfectionnement à la prestigieuse Julliard School de New York, où elle retourne en 1999, pour un récital. Elle se rend ensuite à Los Angeles pour participer à l'opéra emblématique arménien *Anouch*. Invitée en Sicile, puis à Marseille et au Théâtre Municipal de Bastia, elle offre récitals et concerts.

Pensionnaire pour la saison 2001-2002 au Nouveau CNIPAL, elle consolide ses qualités de récitaliste et se produit

dans un programme de mélodies françaises à l'Opéra de Marseille et au Théâtre des Salins de Martigues. On la retrouve de nouveau à Marseille et Avignon, puis à Besançon, où elle interprète des mélodies de Wagner et de Gounod. En 2003, elle est Siegrüne dans *Die Walküre* de Wagner à l'Opéra de Nice et en 2004 et 2005, Nedda dans *I Pagliacci* à l'Opéra de Halle, en Allemagne. En Chine, à Guangzhou en 2005, elle est applaudie dans un récital Mozart et chante le rôle de Violetta dans *La Traviata*. En 2006, elle aborde le répertoire des *Lieder* d'Alban Berg devant le public de Halle, puis, *Shéhérazade* de Maurice Ravel.

On peut ensuite l'entendre au Théâtre Tourny à Marseille dans *Si l'Arménie m'était contée*. Avec l'Orchestre National d'Ile de France elle se produit dans un oratorio de Garbis Aprikian, *La naissance de David de Sassoun*. En Allemagne, elle interprète les *Nuits d'été* de Berlioz et chante dans le *Requiem* de Verdi. En décembre 2007, elle est à Paris puis en tournée avec l'Orchestre National d'Ile-de-France.

Récemment dans la capitale, on l'a entendue dans des mélodies arméniennes : Komitas, Alemchah, Ganatchian, Aprikian. Des projets pour les mois à venir la feront voyager de Toulon à Marseille et en Turquie.

Un parcours brillant qui annonce un avenir musical des plus prometteurs. Ne manquons pas d'assister aux prestations de Naira Abrahamian et du chef Alain Altinoglu, qui dirigera cet été *Orphée aux enfers* d'Offenbach au Festival d'Aix-en-Provence.

Marguerite Haladjian ◀

la Maison d'Ursule
tissus et déco

www.maison-ursule.fr

Linge de Maison,
Voilage, Déco, Accessoires
d'Ameublement

24 AVRIL ET LES JEUNES

JEUDI 23 AVRIL PLACE DE LA REPUBLIQUE PARIS
**La veillée de huit associations
 de jeunesse arménienne**

© R. KASPIRIAN

Cette veillée a peut-être eu plus d'impact sur la population parisienne que tous les défilés.

Place de la République, un endroit ô combien symbolique, une scène et un espace importants, un ensemble de panneaux très soignés et lisibles portant en particulier sur les

massacres d'Adana (1909) commémorés cette année sur le génocide et sa négation – accent mis sur les intellectuels turcs qui reconnaissent le génocide tels Fatma Müge Gocek, Orhan Pamuk, Ragıp Zarakolu, Taner Akçam –, mais aussi sur notre culture et notre patrimoine (peinture, musique, littérature, architecture). Il était réconfortant de voir les passants s'arrêter et lire ces informations avec grand intérêt.

© R. KASPIRIAN

Gethsemane Voice Gospel

La troupe Ani

© R. KASPIRIAN

Le public a mis quelque temps à arriver et réunissait des enfants, des jeunes, leurs parents, voire leurs grands-parents, formant vers 21 h une vraie foule. La partie artistique très diverse et fournie comme annoncée, comprenait chants, musique instrumentale et danses traditionnelles, un groupe gospel qui a eu l'amitié de chanter en arménien et d'interpréter ensuite des negro spirituals. Discours politiques brefs mais percutants, rappels historiques du génocide et de la lutte anti négationniste, appels à la reconnaissance du génocide trouvaient leur équilibre avec les différentes expressions artistiques, à la grande satisfaction des présents.

Vincent Baguian et Diane Minassian

Tout au long de la soirée Agnès Avagyan a créé ses caricatures militantes à l'aquarelle.

Bravo les jeunes, tous ensemble vous avez réussi à vous faire entendre. Espérons que vos appels ont atteint leurs cibles.

A.T. Mavian ◀

DONS À ACHKHAR

- M. et Mme G. Hagopian (06 Nice) ..... 42€
- M. J. Bahry (92 Neuilly) ..... 42€
- M. et Mme R. Guédiguian (93 Montreuil) ..... 42€
- M. et Mme Norhadian (27 Pacy-sur-Eure) ..... 42€

Merci de votre aimable soutien

**Pensez à vous abonner
 ou à offrir un abonnement
 à Achkhar**

**Cette année
 l'Ucfaf vous propose**

2
voyages en Arménie
 voir site www.ucfaf.com

**1 voyage touristique
 du 20 juillet au 3 août 2009**
 15 jours/14 nuits **1565 €** par personne
 (maximum 30)
 en chambre double et demi-pension,
 incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh
 et 7 jours à Erevan
 avec excursions et visites quotidiennes
 (taxes d'aéroports et visa en sus).
Renseignements :
E. Yazidjian au 01.42.87.95.98

**1 voyage randonnée
 du 10 au 20 juillet 2009**
 11 jours/10 nuits **1390 €** par personne
 (maximum 12)
 à la rencontre de l'Arménie profonde,
 incluant un circuit de 7 jours de randonnée
 en pension complète
 et 2 jours à Erevan en demi-pension,
 avec excursions et visites quotidiennes
 (taxes d'aéroport et visa en sus).
Renseignements :
A. Samikyan au 01.48.03.18.78

**ASSOCIATION ARMÉNIENNE
 D'AIDE SOCIALE**

*Au service des Arméniens
 depuis 1890*

Siège social 77 : rue La Fayette 75009 Paris
 Tél. 01 48 78 02 99 – Fax 01 42 80 61 45
 Mél. : aaas.paris@free.fr

Maisons de retraites médicalisées :
 Montmorency (Val-d'Oise) : 01 39 83 20 67
 Gonesse (Val-d'Oise) : 01 39 85 24 24
 Saint-Raphaël (Var) : 04 94 19 51 50

En Arménie
**FONDATION FRANCO-ARMÉNIENNE
 POUR LE DÉVELOPPEMENT**
 13/3 Khandjian, Yerevan
frenchfun@web.am

Bulletin d'abonnement

Oui, je souhaite recevoir *Achkhar* chaque quinzaine

Nom ..... Prénom .....

Adresse .....

Code postal ..... Ville .....

TARIFS

France 6 mois (11 n°) : 35 € – 1 an (22 n°) : 68 € – Soutien : 110 €
 Etranger 85 € pour 1 an par virement (100 € par chèque)
 par chèque bancaire ou postal à l'ordre de SARL NAREK
 par virement IBAN à FR52.20041000 0123 9745 3H02 038 – BIC PSSTFRPPPAR (*depuis l'étranger*)

Merci de libeller et adresser votre règlement à : Société Narek (Achkhar) – 6, cité du Wauxhall, 75010 Paris

Panorama de la littérature et de la musique arméniennes des XIXe et XXe siècles

Vahan Tekeyan (Constantinople 1878 – Le Caire 1945) Poète, enseignant, traducteur, militant politique

LE MAITRE DU SONNET

Vahan Tekeyan a étudié à l'école Nersessian et aux lycées Berbérien et Guétronagan de Constantinople.

Puis il a travaillé pour une compagnie d'assurances et a dû se rendre en Angleterre, en France, en Allemagne et en Egypte où il s'installera par la suite.

Titre de la revue Chirag

En 1905 avec M. Gurdjian il a fondé la revue Chirag à Alexandrie. Puis il est rentré à Constantinople où Chirag est devenu hebdomadaire. Il a été fondateur du quotidien Arèv (Soleil), de Joghovourti Tsayn (La voix du peuple), de Zartonk (L'éveil) et autres périodiques ; il a utilisé maints noms d'emprunts. Après la Première Guerre mondiale il a travaillé au regroupement des orphelins et a enseigné à Constantinople, à Chypre et à Jérusalem ainsi que dans d'autres écoles arméniennes.

Poète, enseignant, il s'est impliqué politiquement et a été l'un des fondateurs du Parti Ramgavar. Il a participé aux négociations du Traité de Sévres. (1920).

A la fin du XIXe siècle il a commencé une carrière littéraire avec la publication dès 1894 de Gaghante Guéssario metch (Jour de l'an à Césarée) dans le

Mikaël Gurdjian, Vahan Tekeyan et Yervant Odian à Alexandrie

journal Hayrénik de Constantinople. En 1901 a été édité à Paris son premier recueil de poésies Hokèrè (Les soucis) puis en 1914 son deuxième recueil Hrachali haroutiounè (Merveilleuse résurrection) dans lequel il célèbre le passé héroïque de l'Arménie par opposition à son actualité. Son livre De minuit à l'aube (1918) exprime les horreurs du génocide et l'état d'esprit et les souffrances de la population exterminée. Les sentiments contradictoires de l'individu atteignent une résonance universelle dans son recueil Sèr (Amour) (1933).

Pendant la Seconde Guerre mondiale il a loué les progrès de l'Arménie soviétique et la conduite héroïque de ses soldats. En 1943 il a publié le recueil Hayerkoutioun (Chants arméniens) et en 1945 Dagharan (Recueil de poésies).

La poésie de Tekeyan est remarquable par sa grande sensibilité, l'aisance du style et sa délicatesse, sa ponctuation est très recherchée et ses interrogations et apostrophes nombreuses. Ses images frappent par leur puissance. Dans la littérature arménienne il est le maître du sonnet qui a été sa forme préférée.

Son roman Yété dère gaména (Si Dieu le veut) a été publié dans le journal Arèv, il a écrit des récits et des chroniques sur la vie des exilés et les mouvements de libération.

Il a traduit les sonnets de Shakespeare, mais aussi les poètes Baudelaire et Verlaine dont il se sentait proche. Des homophobes l'ont roué de coups et il a perdu un œil, son poème « Mon unique » est dédié à l'œil qui lui restait.

Après sa mort, le collectif Tekeyan a publié ses œuvres complètes (prose, vers, traductions).

En 1947 à Beyrouth a été créée l'Association culturelle Tekeyan qui a des sections à Alep, Damas, Boston, Los Angeles, Detroit, New York, Chicago San Francisco, Fresno, Paris, Londres, etc.

A.T. Mavian ◀

Deux sonnets de Tekeyan

ՊՉՏԻԿ ԸԼԼԱԼ

Պզտիկ ըլլալ վերստին, ըլլալ աղուոր սիրուի՝ Փախարելով, գիտնալով սերն ու արժէքը անոր. Յանձնել սիրոյ արեւին սրբիոյ բերքերը բոլոր. Սէրն անձրեւի պէս գարնան ժողվել կարիւ առ կարի...:

Պզտիկ ըլլալ ու այնպէս սօրդ կործորին, քնեւրուն Երազագին փաթթուի որ ան պարտանքն ունենայ թէ նորազարթ աղջկան իր հին օրերն են հիմա Ու համարուրէ ինքն ալ քեզ խոտվայոյգ, սարսուռն...:

Սրանչացուի ու սիրուի գեղեցկութեանն աչքերուդ, Ճերմակութեանն սորբիդ եւ քաղցրութեանն ալ համար Եւ քեզ գգուող զեփիտինն անքեւ մեծնալ յամբար...:

Եւ թէ վերջէն փշէր իսկ պախտուրի հովը՝ ի՛նչ փոք, Թէ սէրը վէրք փար միայն ու փեղար կեանքն ալ հարուած, Սփոփուելի պիտի միշտ մանկութիւնովս ողորմած...:

Կ'ԱՆՁՐԵՒԷ ՏՂԱՍ...

Կ'անձրեւ, փղա՛ս...: Աշունը քաց է, Թա՛ց աչքերուն պէս խեղճ խարուած սիրոյն...: Պապոտեանն ու դուրը գնա՛ գոց՝ Եւ դէմս եկոյր նստիլ վեհագոյճ:

Լոռութեան մը մէջ...: Կ'անձրեւ, փղա՛ս...: Կ'անձրեւ՝ երբեմն հոգիիդ մէջ ալ, Կը մտի՞ սիրտդ, եւ կը դողդա՞ս՝ Խորհիւով պայծառ արեւին անցեալ,

Դրան մը ներքեւ զո՞ց Ծակարագրին...: Բայց կուլաս, փղա՛ս ...: Մութին մէջ յանկարծ Ծանր արցունքներ աչքեդ կը գրորին...:

Լա՛ց անմեղութեան արցունքը անդառն, Լա՛ց չգիտնալով, խեղճ անգէր փղա՛ս, Խե՛ղճ որսը կեանքին, ա՛հ լա՛ց որ մեծնաս...:

LE JUGEMENT

Que me reste-t-il de la vie ? Que me reste-t-il ? Que cela est étrange, il ne me reste que ce que j'ai donné aux autres, Une douce pensée cachée, des bénédictions muettes, Parfois mon cœur tout entier, parfois des larmes.

Et mon âme s'emplit de tout cela Tendrement, éternellement. Et ce que l'amour m'a ravi, Dieu ne l'a point rejeté Pour me le rendre plus tard et embellir ma vie.

À présent, ô maître, malgré mes souffrances Et malgré cette source desséchée du bonheur, Je m'enivre de ce vieux vin parfumé.

Et je ne dis plus « Que me reste-t-il ? » Que restera-t-il des roseaux fragiles et des grands chènes Sinon l'immense consolation d'avoir bu du soleil ? (traduction par l'auteur dans Poésie arménienne Anthologie Paris 1973 sous la direction de Rouben Mèlik)